

การปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงของพยาบาลวิชาชีพ ในแหล่งฝึกปฏิบัติงานของวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก

Practices in Preceptor's Role of Professional Nurses in the Training Places of The Royal Thai Army Nursing College

จุฑารัตน์ บันดาลสิน^{1*} ศิริพร พูนชัย² สายสมร เฉลยภักดี³ และกุสุมา กังหลี⁴
Jutarat Bandansin^{1*} Siriporn Poonchai² Saisamorn Chaleoykitti³ and Kusuma Kanglee⁴
กองการศึกษา วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก, Bangkok, Thailand (10400)
Education Division, The Royal Thai Army Nursing College, Bangkok, Thailand (10400)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงของพยาบาลวิชาชีพในแหล่งฝึกปฏิบัติงานของวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ปีการศึกษา 2556 กลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลวิชาชีพในแหล่งฝึกประสบการณ์ของนักเรียนพยาบาลกองทัพบก จำนวน 234 คน เก็บข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามที่ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป การปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่พยาบาลพี่เลี้ยง ปัญหาข้อขัดข้องและความต้องการพัฒนาของพยาบาลพี่เลี้ยง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการศึกษาพบว่า พยาบาลวิชาชีพที่ทำหน้าที่พยาบาลพี่เลี้ยงนักเรียนพยาบาลมีการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.62) ส่วนรายด้านที่มีคะแนนสูงสุด คือ ด้านการเป็นแบบอย่างมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, SD = 0.57) ด้านที่มีคะแนนต่ำสุด คือ ด้านการประเมินผลมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, SD = 0.61) เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงของพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์การทำงาน และประสบการณ์การเป็นพยาบาลพี่เลี้ยง และสถานที่ปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน พบว่าการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงโดยรวมไม่มีความแตกต่างกัน หากพิจารณาเป็นรายด้านด้วยวิธี LSD พบว่า 1) การปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงด้านการให้คำแนะนำปรึกษาและด้านการเป็นแบบอย่างของกลุ่มที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงาน 2 - 4 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$ และ $p < .05$ ตามลำดับ) 2) การปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงด้านการให้คำแนะนำปรึกษาของกลุ่มที่มีประสบการณ์การเป็นพยาบาลพี่เลี้ยงมากกว่า 7 ปี มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์เป็นพยาบาลพี่เลี้ยง 1 - 2 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และ 3) การปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงด้านการสนับสนุนส่งเสริม และด้านการเป็นแบบอย่างของกลุ่มที่ปฏิบัติงานในสถานพยาบาล/โรงพยาบาลระดับปฐมภูมิมียกเว้นมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$ และ $p < .05$ ตามลำดับ) ความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, SD = 0.58) ส่วนปัญหาในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง ได้แก่ พยาบาลพี่เลี้ยงมีภาระงานประจำมากทำให้ทำหน้าที่พยาบาลพี่เลี้ยงได้ไม่สมบูรณ์ บางหอผู้ป่วยของโรงพยาบาลระดับตติยภูมิมีพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์ทำงานไม่ถึง 3 ปี และยังไม่ผ่านการอบรม พยาบาลพี่เลี้ยงต้องปฏิบัติหน้าที่พยาบาลพี่เลี้ยงนักเรียนพยาบาลเนื่องจากขาดแคลนกำลังคน ทำให้พยาบาลพี่เลี้ยงขาดความมั่นใจในการสอน สำหรับความต้องการพัฒนา พบว่า พยาบาลพี่เลี้ยงต้องการพัฒนาด้านเทคนิคการสอนทางคลินิก การวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีความถูกต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน

คำสำคัญ : การปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง, พยาบาลพี่เลี้ยงนักเรียนพยาบาล

Abstract

The purpose of this study 1) to examine the practices of nurse preceptors' role for nursing students during Academic year 2013 2) to measure nurse preceptors' satisfaction 3) to study problems and obstacles on nurse preceptors' role. Data were collected from 234 nurse preceptors who worked in Bangkok and urban primary health care unit/hospitals, secondary hospitals and tertiary hospital which were the clinical sites of The Royal Thai Army Nursing College. The questionnaire had four parts including personal data, the practices of nurse preceptor's role, the satisfaction of the practices of nurse preceptor's role and the nurse preceptors' problems. Data were analysed by descriptive statistics and analysis of variances (ANOVA).

The findings showed 1) the mean score of the practices of nurse preceptors' role are at high level ($\bar{X} = 4.33$ SD = 0.62). Considering in each role showed that nurse preceptors' highest on the role model ($\bar{X} = 4.56$ SD = 0.57) and the lowest on the evaluation of performance ($\bar{X} = 4.23$, SD = 0.61). Moreover, the practices of nurse preceptors' role were compared among nurse preceptor who had difference in work experience, preceptorship experience and work places. The finding indicated that there weren't statistical significant in the difference of the total practices of nurse preceptors' role. However, considering on each of practices of nurse preceptors' role were reported as follow : 1) the nurse preceptors who had worked experience more than 10 years had higher mean score of counselling role and role-model than the others who had worked experience for 2-4 years ($p < .05$) 2) the nurse preceptors who had preceptorship experience more than 7 years had higher mean score of counselling role than the others had preceptorship experience for 1-2 years ($p < .05$) 3) the nurse preceptors who worked in the primary health care unit/hospital had higher mean score of supportive-promoted role and role-model than the others in the tertiary hospital ($p < .05$). For the satisfaction of practices of nurse preceptors' role had the mean score at high level ($\bar{X} = 4.51$, SD = 0.581). Furthermore, the problems of the practices of nurse preceptors' role were over workload in routine task. In some unit had the professional nurses who had worked experience below 3 year and weren't trained in the preceptor's program. Thus. They lacked confidence to teach and supervise nursing students effectively. Finally, the developed needs of nurse preceptors were teaching technique, nursing ethics and laws and evaluation methods.

Keywords: the practices of nurse preceptors' role, nurse preceptors of nursing students

บทนำ

การศึกษาพยาบาลเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้งทางวิชาการ และการฝึกภาคปฏิบัติโดยนำองค์ความรู้จากทฤษฎีถ่ายทอดสู่การปฏิบัติการพยาบาลจนเกิดทักษะและความชำนาญในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางการพยาบาลจึงเน้นการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง (Authentic learning) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง การฝึกภาคปฏิบัติในโรงพยาบาลและในชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ช่วยให้นักศึกษาพยาบาลนำ

ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้ อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติรวมทั้งพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่พยาบาลพี่เลี้ยงจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะทางการพยาบาล สามารถให้การดูแลผู้ใช้บริการอย่างองค์รวมทั้ง 4 มิติคือการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันการรักษา และการฟื้นฟู¹ ดังนั้นรูปแบบการสอนที่พยาบาลพี่เลี้ยงได้ถ่ายทอดองค์ความรู้จากทฤษฎี และประสบการณ์ต่าง ๆ ทางคลินิกทั้งจากเหตุการณ์ปกติ และฉุกเฉินจึงกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะทางปัญญาสามารถคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณสามารถตัดสินใจ และแก้ปัญหาใน

การปฏิบัติงานได้ รวมถึงมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล อีกด้วย

พยาบาลที่เลี้ยงจึงต้องมีบทบาทเป็นทั้งผู้สอน ผู้กระตุ้น เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการปฏิบัติงานในวิชาชีพการพยาบาล และการใช้ชีวิต สอดคล้องกับการศึกษาของอรรถ ศาสตร์วิวัฒน์² ได้วิเคราะห์ปัจจัยสมรรถนะของพยาบาลที่เลี้ยง โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ พบว่าประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ 1) ด้านการให้การปรึกษา การเสริมสร้างพลังอำนาจ และการอำนวยความสะดวก 2) ด้านการปฏิบัติการพยาบาล 3) ด้านการเป็นตัวแบบ จากการสังเกตการปฏิบัติงานของพยาบาลที่เลี้ยงแล้วประมวลเป็นการกระทำพฤติกรรมของตนเอง และ 4) ด้านการสอน เป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์โดยวิธีการสอน และสาธิตเกี่ยวกับการปฏิบัติการพยาบาล การใช้เครื่องมือต่าง ๆ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีสู่การปฏิบัติ พยาบาลที่เลี้ยงจึงควรได้รับการพัฒนา ด้านการสอนทางคลินิก และการประเมินผล จากการศึกษาของ ศิริพร เลาสุวรรณพานิช และคณะ³ พบว่าพยาบาลที่เลี้ยง ที่ได้รับการอบรมหลักสูตรเตรียมความพร้อมในบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงมีความมั่นใจในการสอน และมีความพร้อมในการปฏิบัติ บทบาทพยาบาลที่เลี้ยงมากขึ้น ส่วนพยาบาลจบใหม่มีความพึงพอใจต่อความสามารถในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง ระดับมากในบทบาทตัวแบบ บทบาทผู้สอน และผู้ให้เทศ บทบาทที่ปรึกษาและเพื่อน และบทบาทผู้ประเมิน นอกจากนี้พยาบาล จบใหม่ทำหน้าที่พยาบาลประจำการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในระยะเวลาอันสั้นและพอใจมากในระยะฝึกปฏิบัติงาน⁴ พยาบาลที่เลี้ยงยังเป็นผู้สอนในคลินิกที่กระตุ้นให้นักศึกษา พยาบาลได้คิดวิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ และ สร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นกล้าตัดสินใจ และทัศนคติที่ดี ต่อการปฏิบัติงานการพยาบาล^{5,6} การจัดให้มีพยาบาลที่เลี้ยง จึงเป็นการสร้างโอกาสให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ความชำนาญ ในการปฏิบัติการพยาบาลให้แก่ นักศึกษาพยาบาลอย่างเป็น ระบบ ก่อให้เกิดผลดีต่อการบริการพยาบาล⁷

ดังนั้นพยาบาลที่เลี้ยงในแหล่งฝึกจึงเป็นผู้มีความ สำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล อาจกล่าวได้ว่าพยาบาลที่เลี้ยงคือผู้ที่เป็นส่วนในการเรียน การสอนร่วมกับอาจารย์พยาบาลที่สอนในคลินิก และนักศึกษา พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบกตระหนักถึงความสำคัญ ของพยาบาลที่เลี้ยงซึ่งเป็นผู้มีส่วนให้การเรียนการสอนภาค ปฏิบัติมีคุณภาพ พยาบาลที่เลี้ยงควรได้รับการพัฒนาทักษะ

ด้านหลักการเรียนการสอน และการประเมินผลในคลินิก วิทยาลัย จึงจัดได้โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรพัฒนา ศักยภาพการสอนสำหรับพยาบาลที่เลี้ยงขึ้นเพื่อเพิ่มศักยภาพ ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นพยาบาลที่เลี้ยงให้ สามารถปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงของนักเรียนพยาบาลได้ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งมีพยาบาลวิชาชีพที่ผ่านการ อบรมตั้งแต่รุ่นที่ 1 ถึงรุ่นที่ 8 จำนวน 397 คน ได้ปฏิบัติหน้าที่ พยาบาลที่เลี้ยงในแหล่งฝึกมาระยะหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่มีการ ศึกษาเกี่ยวกับการทำหน้าที่ตามบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง คณะ ผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรม จึงสนใจที่จะศึกษา การปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงในแหล่งฝึกปฏิบัติงานของ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนากระบวนการพยาบาลที่เลี้ยง รวมถึงพัฒนาและปรับปรุง โครงการให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัยสอดคล้องกับเป้าหมาย ของวิทยาลัย และแหล่งฝึกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงของ พยาบาลวิชาชีพตามสภาพจริง
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพ ในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และความต้องการ ได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อติดตามการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง ของพยาบาลวิชาชีพที่ได้รับการมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็น พยาบาลที่เลี้ยงนักเรียนพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ขณะฝึกปฏิบัติงานปีการศึกษา 2556

ประชากร เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ได้รับการมอบหมาย ให้ทำหน้าที่เป็นพยาบาลที่เลี้ยงนักเรียนพยาบาลขณะฝึก ปฏิบัติงานปีการศึกษา 2556 ในแหล่งฝึกภาคปฏิบัติของ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก ได้แก่ หน่วยบริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร หน่วยบริการสาธารณสุข/โรงพยาบาลสังกัด กองทัพบกและสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 292 คน จากแหล่งฝึก 17 แห่ง มีคุณสมบัติดังนี้

1. จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาล ศาสตร์บัณฑิต หรือเทียบเท่า ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ การพยาบาล และการผดุงครรภ์ชั้น 1

2. มีประสบการณ์การทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่าน้อย 3 ปี ได้รับการคัดเลือกจากหัวหน้าหอผู้ป่วยว่าสามารถเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษานักเรียนพยาบาลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและเรื่องทั่วไป หรือผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ วุฒิการศึกษา ระยะเวลาการปฏิบัติงาน ระยะเวลาเป็นพยาบาลพี่เลี้ยง และการฝึกอบรมต่าง ๆ ของพยาบาลพี่เลี้ยง

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยพัฒนามาจากแบบวัดคุณลักษณะครูคลินิกที่มีประสิทธิภาพของน็อกซ์และมอร์แกน (Knox and Mogan)⁸ และองค์ประกอบสมรรถนะพยาบาลพี่เลี้ยงของนันทวัน ดาวอุดม⁹ มีจำนวน 47 ข้อ ประกอบด้วย การปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติทางคลินิก จำนวน 6 ข้อ ด้านการสอน จำนวน 13 ข้อ ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา จำนวน 6 ข้อ ด้านการสนับสนุนและส่งเสริม จำนวน 7 ข้อ ด้านการเป็นแบบอย่าง จำนวน 10 ข้อ และด้านการประเมินผล จำนวน 5 ข้อ เกณฑ์ในการให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้ 5 หมายถึง ปฏิบัติสิ่งนั้นสม่ำเสมอเป็นประจำ, 4 หมายถึง ปฏิบัติสิ่งนั้นบ่อยครั้ง, 3 หมายถึง ปฏิบัติสิ่งนั้นบ้างแต่ไม่บ่อยครั้ง, 2 หมายถึง ปฏิบัติสิ่งนั้นนาน ๆ ครั้ง, 1 หมายถึง ปฏิบัติสิ่งนั้นน้อยที่สุดหรือไม่ปฏิบัติเลย

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองมีจำนวน 10 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้ 5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด, 4 หมายถึง พึงพอใจมาก, 3 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง, 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย, 1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรค ความต้องการได้รับการพัฒนาในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปหาความตรงตามเนื้อหา ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพยาบาล และด้านการวัดประเมินผล จำนวน 3 ท่าน นำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำเครื่องมือมาตรวจสอบความเที่ยงกับพยาบาลพี่เลี้ยง จำนวน 30 คน หาค่าความเที่ยง

ของแบบสอบถามทั้งฉบับได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .97

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองด้านจริยธรรมจากอนุกรรมการพิจารณาโครงการวิจัย กรมแพทย์ทหารบก โดยได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2556 รหัสโครงการ : N014q/56_Exp เมื่อผ่านการรับรองแล้วจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบกถึงผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดของพยาบาลพี่เลี้ยง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล พร้อมส่งโครงร่างวิจัยและเครื่องมือวิจัย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขออนุญาตในการดำเนินการวิจัยกับพยาบาลพี่เลี้ยงนักเรียนพยาบาลในแหล่งฝึกภาคปฏิบัติ ปีการศึกษา 2556 ประกอบด้วย ศูนย์บริการสาธารณสุขสังกัดกรุงเทพมหานคร หน่วยบริการสาธารณสุข/โรงพยาบาลในสังกัดกองทัพบก และสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

2. เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว ผู้วิจัยติดต่อขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยกับหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ชี้แจงวัตถุประสงค์ รายละเอียดการพิทักษ์สิทธิ์ ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล และกำหนดช่วงเวลาส่งข้อมูลกลับทางไปรษณีย์ภายใน 1 เดือน โดยผู้วิจัยได้แนบของพร้อมแถมฉบับเจ้าหน้าที่ของถึงผู้วิจัย สำหรับโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าผู้วิจัยติดต่อขอเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง

การวิเคราะห์ผลการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ

2. การปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงของพยาบาลวิชาชีพ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการทดสอบแบบ LSD

3. ความพึงพอใจวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
4. ข้อมูลที่ได้จากคำถามแบบปลายเปิด นำมาจัดหมวดหมู่และบรรยายความ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า พยาบาลที่เลี้ยงส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 23 - 30 ปี คิดเป็น ร้อยละ 42.74 มีสถานภาพคู่ ร้อยละ 55.98 ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 41.88 และ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์เป็นพยาบาลที่เลี้ยงเป็นระยะเวลา 5 - 7 ปี ร้อยละ 34.19 นอกจากนี้ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานใน โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ ร้อยละ 46.15 รองลงมาคือ โรงพยาบาลระดับทุติยภูมิ ร้อยละ 39.32

2. การปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง

2.1 การปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงโดยรวม พบว่า พยาบาลที่เลี้ยงรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทพยาบาล ที่เลี้ยงของตนเองโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, $SD = 0.62$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการเป็นแบบอย่าง มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, $SD = 0.57$) รองลงมา คือด้านการปฏิบัติทางคลินิกมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, $SD = 0.62$) ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 4.30$, $SD = 0.63$) ด้านการ สนับสนุนและส่งเสริมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, $SD = 0.65$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดสอง อันดับสุดท้าย คือ ด้านการสอนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, $SD = 0.63$) และด้านการประเมินผลมีคะแนนเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, $SD = 0.61$)

2.2 การปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงรายด้าน

2.2.1 ด้านการปฏิบัติทางคลินิก พบว่า ทุกข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด ข้อที่มีคะแนน เฉลี่ยสูงสุด คือ การฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถและ เชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.56$, $SD = 0.60$) ข้อที่มี คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ การนำหลักฐานเชิงประจักษ์มาพัฒนาการ ปฏิบัติการพยาบาลให้ดียิ่งขึ้น ($\bar{X} = 4.03$, $SD = 0.68$)

2.2.2 ด้านการสอน พบว่า ทุกข้อที่มี คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ย สูงสุด คือ เต็มใจและพร้อมที่จะสอนแก่นักเรียนพยาบาล ($\bar{X} = 4.56$, $SD = 0.55$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ วางแผน

การสอน/การฝึกทักษะเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ ครอบคลุมวัตถุประสงค์การฝึก ($\bar{X} = 4.06$, $SD = 0.71$)

2.2.3 ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา

พบว่า ทุกข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด ข้อที่มี คะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ แนะนำหลักการการทำงานที่เป็นขั้นตอน อย่างมีระบบระเบียบ ($\bar{X} = 4.62$, $SD = 0.49$) ข้อที่มีคะแนน เฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการวางตัวที่เหมาะสมกับ ผู้ป่วย ผู้ร่วมทีมงาน ($\bar{X} = 4.09$, $SD = 0.64$)

2.2.4 ด้านการสนับสนุนและส่งเสริม

พบว่า ทุกข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีคะแนน เฉลี่ยสูงสุด คือ ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกถึงความรู้ทาง วิชาการ ($\bar{X} = 4.38$, $SD = 0.60$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ชี้แนะแหล่งอำนวยความสะดวกในการในการสืบค้นความรู้ เพิ่มเติม ($\bar{X} = 4.18$, $SD = 0.69$)

2.2.5 ด้านการเป็นแบบอย่าง

พบว่า ทุกข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด ข้อที่มีคะแนน เฉลี่ยสูงสุด คือ มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จเรียบร้อย และตรงเวลา ($\bar{X} = 4.65$, $SD = 0.51$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ เสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อทำงานส่วนรวมให้บรรลุเป้าของ หน่วยงาน ($\bar{X} = 4.37$, $SD = 0.67$)

2.2.6 ด้านการประเมินผล

พบว่า ทุกข้อ ที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ติดตาม/ตรวจสอบการปฏิบัติงานของนักเรียนให้ถูกต้อง ($\bar{X} = 4.33$, $SD = 0.58$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ประเมิน ผลการปฏิบัติงานของนักเรียนสอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด ($\bar{X} = 4.07$, $SD = 0.60$)

3. เปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง ของพยาบาลวิชาชีพในแหล่งฝึกของวิทยาลัยพยาบาล กองทัพบก พบว่า พยาบาลที่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การทำงาน และประสบการณ์การเป็นพยาบาลที่เลี้ยง และสถานที่ปฏิบัติ งานที่แตกต่างกัน มีการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงโดยรวม ไม่มีความแตกต่างกัน หากพิจารณาเป็นรายด้านด้วยวิธี LSD พบว่า

3.1 พยาบาลที่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน การปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงด้านการให้คำแนะนำ ปรึกษา และด้านการเป็นแบบอย่างของกลุ่มที่มีประสบการณ์ การทำงานมากกว่า 10 ปี มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่มี ประสบการณ์การทำงาน 2 - 4 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$ และ $p < .05$ ตามลำดับ) ส่วนคะแนนเฉลี่ยคู่อื่น ไม่พบว่ามีความแตกต่างกัน

3.2 พยาบาลที่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การเป็นพยาบาลที่เลี้ยงต่างกัน การปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงด้านการให้คำแนะนำปรึกษาของกลุ่มที่มีประสบการณ์การเป็นพยาบาลที่เลี้ยงมากกว่า 7 ปี มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์เป็นพยาบาลที่เลี้ยง 1 - 2 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ส่วนคะแนนเฉลี่ยคู่อื่นไม่พบว่ามีความแตกต่างกัน

3.3 พยาบาลที่เลี้ยงปฏิบัติงานในหน่วยงานที่แตกต่างกัน การปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงด้านการสนับสนุนส่งเสริม และด้านการเป็นแบบอย่างของกลุ่มที่ปฏิบัติงานในสถานพยาบาล/โรงพยาบาลระดับปฐมภูมิมียกคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$ และ $p < .05$ ตามลำดับ) ส่วนคะแนนเฉลี่ยคู่อื่นไม่พบว่ามีความแตกต่างกัน

4. ความพึงพอใจ ปัญหา และความต้องการได้รับการพัฒนาตนเองของพยาบาลวิชาชีพต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง พบว่า พยาบาลวิชาชีพมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, $SD = 0.58$) ส่วนปัญหาในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง ได้แก่ พยาบาลที่เลี้ยงมีภาระงานประจำมาก ทำให้ทำหน้าที่พยาบาลที่เลี้ยงได้ไม่สมบูรณ์ บางหอผู้ป่วยของโรงพยาบาลระดับตติยภูมิมียกพยาบาลวิชาชีพที่มียังปฏิบัติงานไม่ถึง 3 ปี และยังไม่ผ่านการอบรมพยาบาลที่เลี้ยงต้องปฏิบัติหน้าที่พยาบาลที่เลี้ยงเนื่องจากขาดแคลนกำลังคน ทำให้พยาบาลที่เลี้ยงขาดความมั่นใจในการสอน สำหรับความต้องการพัฒนา พบว่า พยาบาลที่เลี้ยงต้องการพัฒนาด้านเทคนิคการสอนทางคลินิก การวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีความถูกต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน

การอภิปรายผล

การติดตามการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงนักเรียนพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพในแหล่งฝึกภาคปฏิบัติของวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบกครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง พบว่าการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเนื่องจากพยาบาลที่เลี้ยงที่วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบกแต่งตั้งในปีการศึกษา 2556 นี้ แหล่งฝึกได้คัดเลือกพยาบาล

วิชาชีพที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพยาบาลที่เลี้ยงมาแล้ว มีเพียงร้อยละ 9.82 ที่ยังไม่ผ่านการอบรมหลักสูตรพยาบาลที่เลี้ยง แต่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 2 ปี และได้รับการพิจารณาจากหัวหน้าหอผู้ป่วยว่าเป็นผู้มีความรับผิดชอบสามารถให้คำแนะนำนักเรียนพยาบาลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและเรื่องทั่วไปได้ เมื่อพิจารณารายด้านของการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยง พบว่าด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือ ด้านการเป็นแบบอย่างมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการปฏิบัติทางคลินิก ด้านการให้คำปรึกษา และด้านสนับสนุนและการส่งเสริม ตามลำดับ อธิบายได้ว่าเป็นบทบาทที่พยาบาลต้องปฏิบัติเป็นประจำในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการ นอกจากนี้เป็นสิ่งที่พยาบาลได้ถูกหล่อหลอมมาจากการศึกษาในวิชาชีพการพยาบาล¹ โดยบทบาทด้านการเป็นแบบอย่างนั้นพยาบาลที่เลี้ยงแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งด้านคุณลักษณะส่วนตัว ได้แก่ การปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ อดทน ตรงต่อเวลา รวมทั้งการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย และมีคุณลักษณะทางวิชาชีพที่เป็นแบบอย่าง ได้แก่ การปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ ปฏิบัติต่อผู้ป่วยและญาติโดยคำนึงถึงสิทธิผู้ป่วยและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ ส่วนด้านการปฏิบัติทางคลินิกพยาบาลที่เลี้ยงแสดงออกถึงการเป็นนักวิชาการที่มีความชำนาญในสาขาที่ตนรับผิดชอบ ใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล รวมถึงมีการพัฒนาตนเองศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ มาพัฒนาคุณภาพการพยาบาล ด้านการให้คำแนะนำปรึกษาพยาบาลที่เลี้ยงจะให้คำแนะนำและช่วยเหลือการปฏิบัติงาน ตลอดจนให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวางตัวที่เหมาะสมกับผู้ป่วย ทีมการพยาบาล และสหสาขาวิชาชีพอีกด้วย ลักษณะดังกล่าวข้างต้นได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากพยาบาลรุ่นที่สุ่รุ่นน้องจึงปรากฏเด่นชัดในพยาบาลที่เลี้ยงไม่ว่าจะสำเร็จการศึกษามาจากสถาบันการศึกษาใดก็ตาม นอกจากนั้นบทบาทด้านการสนับสนุนและส่งเสริมพยาบาลที่เลี้ยงปฏิบัติบทบาทนี้โดยส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนพยาบาลแสดงออกทางด้านวิชาการ เช่น ร่วมประชุมปรึกษาทางการพยาบาล การให้สุขศึกษาแก่ผู้ป่วย และญาติ การดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพการพยาบาลในหน่วยงาน และให้อิสระในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน รวมถึงจัดหาแหล่งทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนในคลินิก ซึ่งสอดคล้องกับมาเรียม เพราะสุนทร และอารีย์วรรณ อ่วมตानी¹⁰ กล่าวว่าพยาบาลที่เลี้ยงเป็นผู้สนับสนุน/แหล่ง

ทรัพยากรบุคคลส่งเสริมสนับสนุนให้พยาบาลจบใหม่ปฏิบัติงานได้ถูกต้องเหมาะสม มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงาน สำหรับด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดมีสองด้าน คือด้านการประเมินผลและด้านการสอนตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนีย์ วรภัทรากุล และคณะ¹ อาจเป็นเพราะว่าการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงด้านการสอนและการประเมินผลเป็นบทบาทใหม่ที่เพิ่มเติมจากงานประจำที่รับผิดชอบอยู่ หากพิจารณารายชื่อของการปฏิบัติบทบาทด้านการสอน พบว่า พยาบาลพี่เลี้ยงมีการวางแผนการสอน/การฝึกทักษะเพื่อให้นักเรียนพยาบาลมีประสบการณ์ครบถ้วน เป็นข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด อธิบายได้ว่าแม้ว่าพยาบาลวิชาชีพจะเคยมีประสบการณ์สอนงานให้กับพยาบาลรุ่นน้องหรือการสอนสุขศึกษาผู้ป่วย แต่ลักษณะการสอนดังกล่าวเป็นการให้คำปรึกษาแนะนำหรือส่งเสริมสนับสนุนมากกว่า ซึ่งแตกต่างจากบทบาทครูผู้สอนที่ต้องถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน ต้องมีการเตรียมการสอน หรือวางแผนการสอนมาเป็นอย่างดีไม่ใช่แค่เตรียมเฉพาะเนื้อหาความรู้แต่ต้องเตรียมอุปกรณ์การสอน รวมถึงยังต้องวัดผลผู้เรียนว่าเข้าใจในสิ่งที่ผู้สอนได้ถ่ายทอดความรู้ให้มากน้อยเพียงใด¹⁰ สำหรับบทบาทด้านการประเมินผล หัวข้อที่พยาบาลพี่เลี้ยงเห็นว่าตนเองปฏิบัติบทบาทได้น้อยที่สุดคือ การประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนพยาบาลเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินผลของวิทยาลัยฯ อาจเนื่องจากว่าพยาบาลพี่เลี้ยงที่ปฏิบัติงานเวรป่วยดึกมีภาระงานประจำมาก และต้องให้ความสำคัญกับงานที่เร่งด่วนก่อน ทำให้บางครั้งติดตามการปฏิบัติงานของนักเรียนพยาบาลได้ไม่ทั่วถึง กิจกรรมพยาบาลที่ไม่ซับซ้อนหรือไม่มีความเสี่ยงอาจมอบหมายให้พยาบาลในทีมร่วมกำกับดูแลการปฏิบัติงานของนักเรียนพยาบาลด้วย อาจทำให้การประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนพยาบาลโดยพยาบาลพี่เลี้ยงมีความคลาดเคลื่อนซึ่งไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงของนักเรียนพยาบาลบ้าง นอกจากนี้พยาบาลพี่เลี้ยงควรต้องวางแผนประเมินผลโดยเลือกวิธีการประเมินที่เหมาะสมกับกิจกรรมพยาบาลที่นักเรียนพยาบาลปฏิบัติ รวมถึงต้องความเข้าใจเกณฑ์การประเมิน และการให้คำนำหน้าคะแนนการประเมินในแต่ละหัวข้อ เป็นต้น จากเหตุผลข้างต้นทำให้รายชื่อนี้มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด

2. เปรียบเทียบการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง

2.1 ประสบการณ์ทำงานต่างกัน พบว่าพยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี

มีคะแนนเฉลี่ยด้านการให้คำแนะนำปรึกษา และด้านการเป็นแบบอย่างสูงกว่าผู้ที่มีประสบการณ์การทำงาน 2 - 4 ปี อภิปรายได้ว่า อาจเนื่องมาจากพยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ทำงาน 2 - 4 ปี เป็นกลุ่มที่มีอายุน้อยอยู่ในช่วงวัยใกล้เคียงกับนักเรียนพยาบาล การให้คำแนะนำปรึกษาในการปฏิบัติงานมีมุมมองที่ไม่แตกต่างกับความคิดเห็นของนักเรียนพยาบาล อีกทั้งทำงานมาไม่นานยังต้องเรียนรู้ระบบงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ ส่วนพยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี มีความชำนาญ เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ทำให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือ ชี้แนะให้คำปรึกษา และส่งเสริมให้ความรู้ทักษะการพยาบาลต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้มีประสบการณ์ชีวิตมากกว่า มีมุมมองการใช้ชีวิตที่หลากหลายจึงสามารถให้คำปรึกษาได้ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว¹¹ สำหรับเรื่องการเป็นแบบอย่างอภิปรายได้ว่า พยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ทำงาน 2-4 ปี อาจมีความคาดหวังต่อนักเรียนพยาบาลน้อยกว่า นอกจากนี้หน้าที่รับผิดชอบที่นอกเหนือจากงานประจำมีน้อยกว่าพยาบาลที่อาวุโส จึงไม่รู้สึกเครียดกับการปฏิบัติงานมากนัก¹ ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี มักเป็นผู้ที่มีวุฒิและหน้าที่รับผิดชอบสูงด้วย อาจมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติงานของนักเรียนพยาบาลสูงจึงมีความมุ่งมั่นที่จะถ่ายทอดประสบการณ์การทำงาน เป็นแบบอย่างการทำงานที่ยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง และปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการปฏิบัติงานให้กับนักเรียนพยาบาล อีกทั้งพยาบาลที่อาวุโสมีประสบการณ์ทำงานมากขึ้นจะมีวุฒิภาวะทางอารมณ์มั่นคง สามารถรับรู้เข้าใจในอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์ ความคิด และการกระทำของตนได้ สามารถจูงใจตนเองและผู้อื่น และมีทักษะทางสังคมในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น¹² ทำให้เข้าใจปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาในการทำงานได้ดี รู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นพยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี จึงแสดงบทบาทการเป็นแบบอย่างได้ดีกว่าพยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า

2.2 ประสบการณ์การเป็นพยาบาลพี่เลี้ยงต่างกัน พบว่า พยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การเป็นพยาบาลพี่เลี้ยงมากกว่า 7 ปี มีคะแนนเฉลี่ยด้านการให้คำแนะนำปรึกษาสูงกว่าผู้ที่มีประสบการณ์การเป็นพยาบาลพี่เลี้ยง 1 - 2 ปี อภิปรายได้ว่าอาจเนื่องมาจากพยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การเป็นพยาบาลพี่เลี้ยง 1 - 2 ปี ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพยาบาลที่มีอายุน้อยอยู่ในช่วงวัยที่ใกล้เคียงกับนักเรียน

พยาบาล มีประสบการณ์ทำงานในคลินิกอยู่ช่วง 3 - 4 ปี (Advance Beginner) ถือว่ายังเป็นพยาบาลที่ต้องการการเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติการพยาบาลให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความชำนาญ¹³ ดังนั้นการให้คำแนะนำปรึกษาในการปฏิบัติงานจึงมีมุมมองที่ไม่แตกต่างจากความคิดเห็นของนักเรียนพยาบาลมากนัก ส่วนพยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การเป็นพยาบาลพี่เลี้ยงมากกว่า 7 ปี เป็นกลุ่มที่มีความชำนาญการมีโอกาสได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะปฏิบัติการพยาบาลจากการประชุมวิชาการ การศึกษาหลักสูตรเฉพาะทางสาขาต่าง ๆ ทำให้มีความสามารถคาดการณ์และตัดสินใจแก้ปัญหาให้การพยาบาลได้ครอบคลุมองค์รวม และสามารถนำความรู้ใหม่มาบูรณาการกับการดูแลตามบริบทของผู้ป่วย ครอบครัว และชุมชน อีกทั้งยังสามารถบริหารจัดการให้การดูแลผู้ป่วยมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ ทำให้พยาบาลพี่เลี้ยงมั่นใจในบทบาทด้านการปฏิบัติทางคลินิกจนสามารถให้คำแนะนำการปฏิบัติการพยาบาลรวมทั้งชี้แนะแนวทางแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งให้การสนับสนุนทรัพยากรสำหรับการฝึกปฏิบัติงาน และสนับสนุนแหล่งข้อมูลวิจัย/วิชาการต่าง ๆ ได้มากกว่า

2.3 สถานะที่ปฏิบัติงานแตกต่างกัน พบว่าพยาบาลพี่เลี้ยงที่ปฏิบัติงานในแหล่งฝึกระดับปฐมภูมิ ได้แก่ ศูนย์บริการสาธารณสุข และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติบทบาทด้านการสนับสนุนและส่งเสริมและด้านการเป็นแบบอย่างสูงกว่าแหล่งฝึกที่เป็นโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ อาจเนื่องมาจากว่าลักษณะการทำงานของพยาบาลพี่เลี้ยงที่ปฏิบัติงานในศูนย์บริการสาธารณสุข/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นการบริการเชิงรุกลักษณะงานจึงมีความหลากหลาย พยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิต้องมีความคล่องตัวตามที่สภาวิชาชีพกำหนด ได้แก่ สมรรถนะด้านอนามัยชุมชน ด้านเวชปฏิบัติครอบครัว ด้านบริหารจัดการด้านการเสริมพลังและการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านสังคมมานุษยวิทยา ด้านวิชาการและการวิจัย ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการตลาดเชิงวิชาการ ด้านภาวะผู้นำ และด้านกฎหมายจริยธรรม¹⁴ ซึ่งทำให้พยาบาลพี่เลี้ยงรับรู้ว่าตนเองได้ปฏิบัติบทบาทด้านการเป็นแบบอย่างได้ครอบคลุมทั้ง 4 มิติ จึงมีคะแนนเฉลี่ยด้านการเป็นแบบอย่างสูงกว่าพยาบาลพี่เลี้ยงในแหล่งฝึกระดับตติยภูมิที่ปฏิบัติงานอยู่เฉพาะในหอผู้ป่วย ลักษณะงานที่ชัดเจนจึงเป็นด้านการรักษาพยาบาลมากกว่า นอกจากนี้พยาบาลพี่เลี้ยงที่ปฏิบัติงานในแหล่งฝึกระดับปฐมภูมิ

รับรู้ว่าตนเองปฏิบัติบทบาทด้านการสนับสนุนส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุดอภิปรายได้ว่า การฝึกปฏิบัติงานของนักเรียนพยาบาลในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลซึ่งเป็นโรงพยาบาลในต่างจังหวัดทั้งหมด ระหว่างฝึกปฏิบัติงานยังต้องพักอาศัยที่หอพักของโรงพยาบาล ซึ่งได้ทั้งความรู้ ทักษะปฏิบัติทางวิชาชีพ และยังได้รับประสบการณ์ชีวิตอื่น ๆ เช่น การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นทีมอีกด้วย พยาบาลพี่เลี้ยงจึงเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนพยาบาลคอยให้คำปรึกษาและช่วยเหลือด้านการเรียนการสอนในคลินิก ส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน รวมถึงสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นอยู่ระหว่างการฝึกปฏิบัติงาน ในขณะที่พยาบาลพี่เลี้ยงในแหล่งฝึกระดับตติยภูมิมีภาระงานดูแลผู้ป่วยที่โรคและหัตถการมีความซับซ้อน รวมถึงมีผู้ป่วยที่ต้องดูแลเป็นจำนวนมาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลพี่เลี้ยงกับนักเรียนพยาบาลจึงเน้นด้านความรู้ทางวิชาการ และทักษะปฏิบัติในคลินิกเป็นหลัก ส่วนการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับทักษะชีวิตด้านต่างๆ อาจมีน้อยกว่า

3. ความพึงพอใจการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง พบว่า พยาบาลพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพึงพอใจในการฝึกอบรมทักษะด้านการสอนที่วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบกได้จัดให้กับพยาบาลพี่เลี้ยงมากที่สุด เพราะทำให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของพยาบาลพี่เลี้ยงสอดคล้องกับงานวิจัยของวิญญาพร สุวรรณแทน¹⁵ ศึกษาการจัดการอบรมเกี่ยวกับบทบาทของพยาบาลพี่เลี้ยง ได้แก่ บทบาทตัวแบบ ผู้สอนและผู้นิเทศ ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้ปฐมนิเทศ ที่ปรึกษา และผู้ประเมิน หลังการอบรมพยาบาลพี่เลี้ยงมีความพร้อมในการแสดงบทบาทพี่เลี้ยงสูงกว่าก่อนการอบรม ดังนั้นการจัดการอบรมการปฏิบัติบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยงเป็นการเตรียมความพร้อมพยาบาลพี่เลี้ยง โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะด้านการสอนทำให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักเรียนพยาบาล รวมทั้งได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนพยาบาลซึ่งสามารถนำไปประยุกต์กับการประเมินผลพยาบาลจบใหม่ได้อีกด้วย สำหรับความคิดเห็นที่มีคะแนนเฉลี่ยรองลงมา คือ ระบบพยาบาลพี่เลี้ยงเป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้ใช้บริการ และต่อวิชาชีพ อาจเนื่องจากพยาบาลพี่เลี้ยงเห็นว่าระบบพยาบาลพี่เลี้ยงมีประโยชน์ช่วยพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลโดยพยาบาลพี่เลี้ยงเป็นเสมือนหัวใจในการเพิ่มสมรรถนะทางการพยาบาล และแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมให้นักเรียนพยาบาล และพยาบาลจบใหม่มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ

เพื่อสืบสานความเป็นเอกลักษณ์ และควมมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน⁷ อาจกล่าวได้ว่าระบบพยาบาลพี่เลี้ยงที่นำมาใช้กับการเรียนการสอนในคลินิกของนักเรียนพยาบาล รวมถึงนำมาใช้ในการพัฒนาพยาบาลจบใหม่เป็นวิธีการสอนที่ดีทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ มีทักษะความชำนาญในการปฏิบัติการพยาบาล โดยศึกษาจากต้นแบบที่ดี ส่งผลให้เกิดคุณภาพการบริการที่ดีแก่ผู้ป่วย/ผู้ใช้บริการ^{16, 17} ซึ่งสร้างชื่อเสียงให้กับองค์กรและวิชาชีพได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สถาบันการศึกษาพยาบาลควรพัฒนาสมรรถนะพยาบาลพี่เลี้ยงโดยเฉพาะด้านการสอนเกี่ยวกับ เทคนิคการสอนทางคลินิก การวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานพยาบาล และการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้เรียนที่โปร่งใสและเป็นธรรม

2. สถาบันการศึกษาพยาบาลควรมีการประสานงานกับสถานบริการสาธารณสุข/โรงพยาบาลที่เป็นแหล่งฝึกเพื่อพัฒนารูปแบบการเตรียมพยาบาลพี่เลี้ยงที่ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับการพัฒนากำลังคนของแหล่งฝึก เพื่อให้มีสัดส่วนของพยาบาลพี่เลี้ยงที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์สภาการพยาบาลเพียงพอกับจำนวนนักเรียนพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติงาน

3. สถาบันการศึกษาพยาบาลควรเสริมสร้างแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้พยาบาลวิชาชีพกลุ่มที่มีประสบการณ์การเป็นพยาบาลพี่เลี้ยง 5 - 7 ปี โดยเฉพาะในกลุ่มที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลตติยภูมิ ให้สามารถบริหารจัดการเวลาในการทำหน้าที่พยาบาลพี่เลี้ยงได้อย่างมีความสุข และภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่รับผิดชอบนี้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนพยาบาลต่อการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศ

2. พัฒนารูปแบบหรือระบบพยาบาลพี่เลี้ยงนักเรียนพยาบาลกองทัพบก หรือสถาบันการศึกษาพยาบาลในประเทศไทย

References

1. Worapattrakul T., Phaktoop M, Kanungkid S., Paokunha R., et al. Practices of Preceptor's Role Faculty of Nursing Burapha University.

The Journal of Faculty of Nursing Burapha University 2006; 14(2) : 23-33. (in Thai)

2. Pasaawat O. The Development of Preceptor Competency Scale of Tertiary Care Hospital. Journal of the Royal Thai Army Nurses 2010; 12 (Suppl) : 21-27. (in Thai)

3. Louhasuwanpanich S, Namthep J and Simpat-tananont. K. Analysis and Evaluation of Preceptor Training Program in Nursing Department Siriraj Hospital. Siriraj Nursing Journal 2007 : 1(1) : 37-49. (in Thai)

4. Shogan, J. O., et al. (1985). A preceptor program : Nursing helping nurses. Journal of Continuing Education in Nursing 16(4) : 139-142.

5. Kathleen, B. G. & Marilyn, H.O. (2010). *Clinical Teaching Strategies in Nursing*. 3rd edition. New York : Springer Publishing Company.

6. Marianna, M. (2004). preceptorship in nursing education : Is it a viable alternative method for clinical teaching. *ICUs and Nursing Web Journal*, 19(3) : 1-10.

7. Boonrod W. Being a Mentor is to self development process and the creation of a professional. Journal of the Royal Thai Army Nurses 2005; 6(2) : 7-18. (in Thai)

8. Knox, J.E. & Mogan, J..(1985). *Important clinical teacher behaviours as perceived by university nursing faculty, students and graduates*. *Journal of Advanced Nursing* 10 (1), 25-30.

9. Dawudom N. The Components of Competency of Mentors in Nursing. [A Thesis for the Degree of Master of Nursing Science Program in Nursing Administration]. Bangkok : Chulalongkorn University, 2007. (in Thai)

10. Maream Prousoontorn and Areewan Oumtanee. Working As a Mentorship of Professional Nurses. Journal of Nursing Science Naresuan university 2008; 2(2) : 15-23.

11. Triprakong, S., Saensabai, C. and Sanghean, U. Effect of implementing the mentor nurse system on the Role and Satisfaction of Mentor Nurses in the Department of Nursing, Songklanagarind Hospital. Songkla Med J 2008, 26(2) : 165-172. (in Thai)
12. Ouanjareankul D. Factors Related to Conflict Management Methods of Head Nurses and Incharge Nurses Among Provincial Hospitals under The Jurisdiction of Ministry of Public Health. Chonburi Hospital Journal 2014; 38(3) : 207-214. (in Thai)
13. Benner, P. (1984). From novice to expert : Excellence and power in clinical nursing practice, California; Addison-Wesley.
14. Lilhitluecha N, Teeraporn Sathira_Angkura and Tipsuda Lappakdee. Home Ward. Bangkok : Bureau of Nursing; 2013. (in Thai)
15. Suvonnatan V. Effects of Using self Instructional Package on Knowledge and Readiness for Preceptorrole of Nurses in Labour Room. [A Thesis for the Degree of Master of Nursing Science Program in Nursing Administration]. Bangkok: Chulalongkorn University, 1998. (in Thai)
16. Sapprasert N. (2008). The Model of Nurse's Mentorship Development at Somdejprapinklao Hospital. [A Thesis for the Degree of Master of Nursing Science Program in Nursing Administration]. Bangkok : Chulalongkorn University, 2008. (in Thai)
17. Chaleoykitti S, Thaiudom A. Development Plan for Future Nursing Leadership. Journal of The Royal Thai Army Nurses. 2014; 15(2) : 148-154. (in Thai).